

Côte d'Azur

Uitgeverij ANWB

Inhoud

Het belangrijkste eerst

blz. 4

Dit is de Côte d'Azur

blz. 6

De Côte d'Azur in cijfers

blz. 8

Eten en drinken

blz. 10

#

Je kompas van de Côte-d'Azur

15 manieren om je onder te dompelen in de streek
blz. 12

De kust van de Provence

blz. 15

Cassis blz. 16

1

Nationaal park in het 9e arrondissement – **de Calanques**
blz. 18

La Ciotat blz. 20

2

Op grote hoogte – **de Route des Crêtes**
blz. 22

Bandol blz. 25

3

Provence in het klein – **omgeving van La Cadière-d'Azur**
blz. 26

Sanary-sur-Mer blz. 29

4

Ballingengeluk onder de palmen – **door Sanary-sur-Mer**
blz. 32

Toulon blz. 34

Hyères blz. 39

5

Duiken en wandelen – **Port-Cros**
blz. 42

La Côte des Maures

blz. 45

Bormes-les-Mimosas blz. 46

Le Lavandou blz. 47

6

Waar de president gaat zwemmen – **aan de Cap Brégançon**
blz. 48

St-Tropez blz. 51

7

In het kastanjebos – **door het Massif des Maures**
blz. 56

Ste-Maxime blz. 58

8

Schildpaddenopvang – **Le Village des Tortues**
blz. 60

Fréjus blz. 62

St-Raphaël blz. 63

9 La vie en rose –
de opmars van de rosé
blz. 66

**Van Cannes naar
Menton: de Riviera!**
blz. 69

Cannes blz. 70

10 Grote bioscoop –
La Croisette
blz. 72

Grasse blz. 78

11 Heerlijke geuren – **Grasse,
parfumhoofdstad**
blz. 80

Antibes blz. 82

12 Meesterwerken met zeezicht
– **Musée Picasso in Antibes**
blz. 86

Nice blz. 88

13 Met een scheutje Dolce
Vita – **oude stad van Nice**
blz. 90

14 Volgende halte: kunst –
tramlijn 1
blz. 96

Monaco/Monte Carlo blz. 100

Menton blz. 103

15 Serres – **de tuinen van
Menton**
blz. 104

Reisinformatie

blz. 108

Hoe zegt u?

blz. 114

Register

blz. 115

Fotoverantwoording

blz. 119

Colofon

blz. 119

Herinner je je deze nog?

blz. 128

Het belangrijkste eerst

Wandelaars ...

... kom je naar de Côte d'Azur, verheug je dan! De Calanques is een wandelparadijs met de status van een nationaal park, de bossen in het achterland geven bij grote hitte schaduw, en alleen al in het departement Var is het kustwandelpad 200 km lang!

Marktgeluk

Vis, fruit, groenten – alles even vers, of het nu op de mooie weekmarkt van St-Tropez is of op de als een voetbalveld zo grote markt in de oude stad van Nice. Mijn lievelingsmarkt is die van Antibes: in de hal aan de Cours Masséna krijg ik het gevoel in de buik van de Côte d'Azur te zijn beland.

Vlucht de bergen in

Mijn favoriete dorp van de *villages perchés*, de op rotskammen torenende dorpen in het steile achterland van de Rivièra, is Peille. Vanwege de smalle, autovrije straatjes, het prachtige wandelpad naar het buurdorp Peillon en de Auberge de la Madone (► blz. 107).

Gratis en voor niets

Cannes legt het er dik bovenop, ook de lak waarmee de stoelen op de boulevard voor de zomer worden geprepareerd. Kijk gewoon waar er een vrij is, zoek een plaatsje in de schaduw, misschien in de buurt van een kiosk waar je een krantje kunt kopen. En daar zit je dan met *vue sur mer* en – let op, nu komt het – helemaal voor niets. De stoelen zijn eigendom van de stad die voor het gebruik ervan geen cent vraagt.

Parlez-vous provençal?

'Qué pastis!' Het is me wat! – klinkt het in het café of waar men anders in het Provençaals zijn verbazing wil uiten. Met *dormiasse* wordt een langslaper aangeduid, met *ensuqué* iemand die langzaam denkt, met *fada* elke willekeurige gek. *Cagnard* is de zon, *pescadou* de visser. Een paar woorden Provençaals zijn uit het dagelijks leven niet weg te denken.

Bosbranden

Het Massif des Maures wordt bijzonder vaak door bosbranden getroffen, maar ook de Calanques, zoals in de nazomer van 2016. Ook is men in St-Tropez de rampzalige zomer van 2003 nog niet vergeten, toen roetzwarte wolken boven de haven hingen en toeristen op de kade op hun gepakte koffers zaten.

Mijn laatste vondst ...

... heet *Oeil de Sainte Lucie* ('Oog van de heilige Lucia'). Dit koraalrode, gladde stuk parelmoer in de vorm van een oog heb ik in de calanques bij Cassis gevonden. Het behoort aan een zeeslakkensoort die ermee zijn schelp afsluit. Aan de Côte d'Azur zou het geluk brengen. Waar de naam vandaan komt? De weldoende christen Lucia kwam in 304 n.Chr. als martelares op Sicilië aan haar eind – niet zonder zich eerst de ogen uit te rukken.

Pétanque (jeu de boules)

Dit spel werd in 1907 bedacht. Een regel luidt: *les pieds tanqués*, met de voeten naast elkaar werpen, wat verbasterd werd tot *pétanque*. Meer daarover in het Musée Ciotaden (► blz. 21). Of wat denk je van een potje op het Boulodrome in de Traverse des Pieds Tanqués ('s zomers 14-20, 's winters 14-19.30 uur)?

Mijn tip voor de beste bouillabaisse

'Les Tamaris – Chez Raymond', een legende, als het om bouillabaisse gaat. Om nog maar te zwijgen over de ligging aan het zandstrand van St-Clair (Plage de St-Clair, Le Lavandou, tel. 04 94 71 02 70, op di., behalve half juni-half sept. 's avonds gesloten, half nov.-half mrt. vakantie, bouillabaisse € 70).

Mijn groene vingers zijn eerder bruin – getuige de planten op mijn balkon. Misschien kom ik daarom zo graag in de tuinen en parken van de Côte d'Azur. Favoriet blijft het Domaine du Rayol – welk park heeft er nu zijn eigen strand?

Vragen? Ideeën?

Laat het me weten! Mijn adres bij de ANWB:

anwbmedia@anwb.nl

Dit is de Côte d'Azur

Tussen Cassis en Toulon bepalen steile kliffen en door wijngaarden omringde havenstadjes de kust. Jeu de boules en siësta geven het ritme aan van de dag. Het westelijke deel van onze reisbestemming heet Côte de Provence. Kleine badplaatsjes zetten de toon tussen Hyères en de Estérel-kust. In de schaduw van het Massif des Maures en het Estérelmassief blijkt de Côte d'Azur in het westen nog goeddeels resistent te zijn tegen het snobismevirus. Helemaal zonder jetset en showbusiness gaat het natuurlijk niet. Neem St-Tropez: eigenlijk gewoon een vissersdorp, maar een waar de viplijsten bijzonder lang zijn. Vlak voor Cannes begint de Riviera. Vrijwel gelijk met de grenzen van het departement Var en Alpes-Maritimes verandert de kust van karakter: zandstranden zo ver de badhanddoeken reiken. Nice vormt met zijn smalle straatjes en elegante promenade de opmaat voor het Italiaans aandoende oostelijke deel van de Riviera. Monaco zet in op de glamour van zijn vorstendom – en de vele schatrijken die in de woontorens van Monte Carlo hun belastingparadijs hebben gevonden. Menton schijnt te zijn overgenomen door Italiaanse toeristen die in de architectuur van de strandhotels, de citroengaarden en de Ligurisch aandoende oude stad hun 'ware' Riviera zoeken.

Geïmporteerde exotica

De bananenplant komt uit Ethiopië, de agave uit Zuid-Amerika, de eucalyptus en de mimosa uit Australië. Van de tussen Cassis en Menton voorkomende palmensoorten stammen enkele uit het zuidoosten en de westkust van Noord-Amerika en andere van de Canarische Eilanden. Bougainville werd uit Zuid-Amerika en Noord-Afrika geïmporteerd. De vijgcactus is door Napoleon III van zijn avontuur in Mexico meegenomen. Alle gedijen aan de Côte d'Azur geweldig goed en veranderen de kust in een tropisch aandoend paradijs.

Hotelpaleizen

'Palace' worden de hotellegenden genoemd, met klinkende namen als 'Martinez' of 'Négresco'. Luxe met kroonluchters, topdesign, zware fauteuils en de glimmende knopen aan de uniformen van het hotelpersoneel – dat kost allemaal nogal wat. Daar malen de kapitaalkrachtige gasten als filmsterren en society-grootheden niet om. Voor ons, normale mensen, blijft het naseizoen over met goedkope arrangementen. Of de hotelbar, waar de drankjes schandalig duur zijn, maar vanwege 'location & people' elke cent waard.

Kunst aan de Côte

Het licht gaf de doorslag: het eindeloze blauw trok sinds het eind van de 19e eeuw de artistieke avant-garde van Europa naar de Côte. Wie de explosie van mediterrane kleuren eenmaal op het witte doek had gezet, kwam steeds terug – Cocteau, Dufy, Matisse, Manet, Yves Klein en natuurlijk Picasso. De Côte gold tot in de jaren 60 als net zo jong en

Onder de parasols op het strand – waar in het hoogseizoen nauwelijks nog een plaats vrij is. Op de tweede rij misschien nog wel ...

onverschrokken als de elkaar aflossende kunststromingen van impressionisme tot vrije figuratie. Kunsttrends worden tegenwoordig ergens anders gecreëerd, maar de Côte bleef de reusachtige nalatenschap van al die kunstenaars die hun verbondenheid met de Franse Rivière door schenkingen en stichtingen tot uitdrukking hebben gebracht – dat alles maakt dit ‘museumlandschap’ tot iets heel bijzonders.

Middellandse Zee

Er wordt veel gedaan aan de bescherming van het ecosysteem. Zo staat de tandbaars onder bescherming – de voor de Middellandse Zee kenmerkende vis dreigde wegens overbevissing uit te sterven. In de rotsspleten verschuilen zich de zogenaamde *poissons de roche*, zeebarbelen en schorpioenvissen. Zeeanemonen, murenen, congeralen, inktvissen en kwalen bevolken het onderzeese rotsgebied. In de wiegende zeegrasvelden leven bonte lipvissen, zaagbaarsen en gestreepte bokvissen. Zeesterren en langoesten leven alleen, heken, tonijnen en leervissen in grote scholen. De grootste bedreiging vormt een alg, de uit de tropen naar het Middellandse Zeegebied overgebrachte *Caulerpa taxifolia* verstikt de zeegrasweiden. Deze ‘killeralg’ is gelukkig alweer zo sterk op zijn retour dat voorlopig het gevaar geweken lijkt.

Mistral

De noordenwind veegt de hemel felblauw – dat is het goede ervan. In de winter en het voorjaar blaast hij echter de terrassen leeg – dat is de keerzijde. Surfers en zeilers houden ervan. Als de mistral met tot 200 km/u snelle windstoten over de Côte d’Azur raast, halen zij hun plank tevoorschijn.

De Côte d'Azur in cijfers

1

van de zes in Frankrijk geplaatste kopieën van het New Yorkse Vrijheidsbeeld staat in St-Cyr-sur-Mer.

2

is de plaats van het Aéroport Nice Côte d'Azur in de ranking van Franse luchthavens.

3

nationale parken liggen in deze regio: Calanques, Port-Cros, Mercantour.

4

jaar duurt de opleiding tot 'oreille d'or' (gouden oor) in Toulon, waarna je de geluiden van onderzeeërs, ijsbergen en walvissen kunt onderscheiden.

5

soorten Middellandse Zeevissen horen in de bouillabaisse.

24,8

graden Celsius is het Franse record voor de gemiddelde temperatuur in juli - gemeten in Menton.

30

procent van alle inwoners van Menton is gepensioneerd.

40

procent van alle inwoners van Nice is onder de 40.

100

jaar oud kan de in het Massif des Maures voorkomende Griekse landschildpad worden.

150

kilo weegt het officiële plakkaat voor het filmfestival van Cannes.

221,4

kilometer bedraagt de afstand Cassis-Menton, als je de snelweg neemt.

900

hectare groot is het kastanjebos in het Massif des Maures.

1512

euro per dag betaal je in St-Tropez aan havengeld voor een jacht van meer dan 50 m.

2640

uur schijnt de zon gemiddeld per jaar in Nice.

8000

flessen wijn per jaar produceren de monniken op het Île Saint-Honorat.

450.000

liter water bevat de haaienlagune, een van de 90 bassins in het Musée Océanographique van Monaco.

2.095.000

mensen wonen in de departementen Var en Alpes-Maritimes.

1800
meter hoog zijn de
hoogste bergen in het
achterland.

Eten en drinken

De tafel in Zuid-Frankrijk is rijk gedekt en toch zijn de gerechten licht en gezond: olijfolie, vis en zeevruchten zijn de belangrijkste bestanddelen van de keuken van de Côte-d'Azur – geen zware kost dus.

Regionale visspecialiteiten zijn gegrilde dorade, *loup au fenouil* (zeewolf met venkel) of *supions*, kleine, door bloem gerolde gefrituurde inktvis. *Petites fritures*, kleine visjes, worden in hun geheel gefrituurd.

Lichte zomerkost

Vegetariër, verheug je op ratatouille, courgettebloembeignets (*beignets de fleur de courgettes*), *petits légumes farcies* (gevulde groenten), *anchoiade* (rauwe groenten die je in een saus van ansjovis, kappers en olijfolie of in aioli dipt) of *tapenades* (olijvenpasta die je op een toastje smeert). Ook de *soupe au pistou*, een groentesoep met basilicum en knoflook, is echt heerlijk voor de zomer.

Lekkere importgerechten

Pizza, pasta, gnocchi en de kekererwtenpannenkoek socca zijn meegebracht door Italiaanse immigranten, couscous en tajine kwamen mee met de uit Noord-Afrika afkomstige

gemeenschap. Aan *pieds et paquets* uit de Provence zul je even moeten wennen: lamspoten en -ingewanden in een saus van witte wijn en tomatensaus, op smaak gebracht met Provençaalse kruiden. Goed bereid smaken ze heerlijk. Net als *caillettes*, vleesballetjes met veel snijbiet.

Waar eet ik wat en wanneer?

Café of bar betekent zoveel als kroeg. Voor de tussendoortrek kun je er een broodje, een pizza of een pissaladière, een salade, krijgen. Voor *petits fours* of taart ga je naar een salon de thé. Restaurants hebben vaste tijden voor lunch en diner (waarbij het in de zomer best laat kan worden). En er gelden vaste regels: of je kiest een menu of je eet à la carte, wat duurder is. In een brasserie gaat het anders: daar volgt men het concept 'de keuken is altijd open', ook als het laat is. Onder bistro verstond men vroeger een eenvoudig restaurant, waar je ongecompliceerd en snel iets kon eten. Dit begrip heeft een enorme verandering ondergaan. Haute cuisine, hoge prijzen en bistro zijn tegenwoordig niet langer onverenigbaar. Gebleven is de minder formele sfeer, in tegenstelling tot die in restaurants.

Proost!

Smaakt altijd en altijd beter: de rosé, waarvan de kwaliteit enorm is toegenomen en de kleur sterk is

Klinkt als scheikunde, maar heeft met formules niets te maken. Met *formule* wordt hier een goedkoop lunchmenu bedoeld dat veel restaurants 's middags op de kaart hebben staan. Het bestaat doorgaans uit een voor- en hoofdgerecht, of een hoofdgerecht en dessert, soms met een glas wijn, soms met een kop koffie tot besluit.

Inktvis, mosselen, zalm en scampi's – deze schaal eten we graag leeg. Ook al is het een echte kunst, het bereiden van een echte bouillabaisse is zeker de moeite waard!

afgenomen. Licht en soms nauwelijks van witte wijn te onderscheiden is de moderne, frisse rosé van de AOC Côtes de Provence. En nu we het toch over witte wijn hebben: onder de AOC van de regio valt vooral de bloemige witte

wijn uit Cassis op. Rood en krachtig zijn de wijnen van de AOC Bandol, vrijwel alleen in Nice te drinken zijn de wijnen van de AOC Bellet, waarvan de wijnstokken in het stadsgebied groeien.

BOUILLABAISSE

Ingrediënten

- 3 kg *poissons de roche* (kleine vissen uit de Middellandse Zee)
- 3 uien
- 2 preien
- 10 tenen knoflook
- 3 wortelen
- 4 tomaten
- 1 laurierblaadje
- 1 takje tijm
- 1 stengel venkel
- 15 cl olijfolie
- zout
- peper

Bereiding

Pel de uien en snijd ze fijn, snijd de wortelen en prei in plakjes. Verhit de olijfolie en laat de uien en vis even kleur krijgen. Voeg de wortelen en de prei toe. Doe dan 6 gekneusde knoflooktenen, het laurierblad, de tijm en de venkel in de pan. Blancheer en pel de tomaten, snijd ze in vieren en doe ze in de pan. Voeg 2 l water, zout en peper toe en laat een halfuur zachtjes koken. Doe de 4 resterende, ongepelde knoflooktenen erbij. Maak ten slotte alles goed fijn in de blender.

Je kompas van de Côte-d'Azur

#2

Op grote hoogte –
de Route des Crêtes

#3

Provence in het klein
– omgeving van
La Cadière-d'Azur

#1

Nationaal park in het
9e arrondissement –
de Calanques

Wandelen
in de

wind

TOUT PETIT,
TOUT BEAU

PAS OP:
KLIFFEN
!

WAAR BEGIN IK?

Tropentheater

#15

Serres – de tuinen
van Menton

A
streetcar
named
NICE

#14

Volgende halte: kunst
– tramlijn 1

NISSA
BELLISSIMA

Kunst moet
je kunnen

#13

Met een scheutje
Dolce Vita –
oude stad van Nice

#12

Meesterwerken met
zeezicht – Musée
Picasso in Antibes

15 manieren om je onder te dompelen in de streek

4

Ballingengeluk onder de palmen – door Sanary-sur-Mer

5

Duiken en wandelen – Port-Cros

Persoonlijke verhalen

Eilandgeluk totaal

LA PLAGE, C'EST MOI!

6

Waar de president gaat zwemmen – aan de Cap Brégançon

7

In het kastanjebos – door het Massif des Maures

Donker bos, waarheen?

8

Schildpaddenopvang – Le Village des Tortues

LIEVELINGSETEN
SLA

9

La vie en rose – de opmars van de rosé

DRESSCODE
RODE LOPER

OP SNUFFELCURSUS

11

Heerlijke geuren – Grasse, parfumstad

10

Grote bioscoop – La Croisette

De kust van de Provence

Helemaal in het westen is de Côte d'Azur anders: markten behoren hier tot het geluk van alledag, of het nu in de haven van Sanary is of in Toulon, waar de 'marché provençal' de oude stad verandert in een verleidelijk geurend, kleurig tentendorp. Op de dorpspleinen wordt jeu de boules – pardon: pétanque – gespeeld. De rosé glinstert in het glas.

's Middags gaan de rolluiken van de winkels omlaag. Dan volgt 'la sieste'. Iets vergeten? O ja: bij het wakker worden ga je naar het strand.

Cassis B/C 6

De ligging van Cassis is niet te overtreffen: in het oosten stort zich de Cap Canaille van 362 m hoogte in het 'grand bleu' van de Middellandse Zee, in het westen flankiert de Cap de la Gardiole de baai. Op een steenworp afstand lokken de Calanques (► blz. 18) en de Route des Crêtes (► blz. 22). Het is nauwelijks verbazingwekkend dat Cassis (7600 inw.) 's zomers wel 35.000 bezoekers trekt, dat in het weekend tout Marseille zich op de kaden en terrassen vermaakt, dat het toenemend aantal chique winkels, restaurants en coole B&B's Cassis tot een trendy plaats maakt. Het havenstadje biedt bovendien een droge, naar mirte en rozemarijn geurende witte wijn met AOP en cultusstatus. Proost!

Door de straatjes slenteren

In de oude stad volgen de straatjes nog het schaaqbordpatroon uit de 17e/18e eeuw. Het **Hôtel de Ville** (stadhuis) met zijn voorname gevel van een vierhonderd jaar oud adellijk paleis en een met kinderhoofdjes bestraat voorplein, en het **Musée Municipal Méditerranéen d'Arts et Traditions Populaires**, een volkenkun-

'Qua'a vist Paris e nous Cassis a ren visit' (Wie Parijs heeft gezien en Cassis niet, heeft niets gezien) schreef de Provence-dichter en Nobelprijswinnaar Frédéric Mistral (1830-1914). Welnu, met de oude stad is men in Cassis snel klaar. Daarom nog een bonmot van de schrijver: 'Zoeter dan honing' zou de wijn uit Cassis smaken. Hij brengt iedereen het hoofd op hol.

dig museum met opgravingsvondsten, zoals Romeinse amforen, en schilderingen (juni-sept. wo.-za. 10.30-12.30, 14.30-10, anders 10.30-12.30, 14-17.30 uur), maken de **Place Baragnon** tot het hart van Cassis. Op het plein klatert een fontein, en dat al sinds 1892. Een tweede fontein, de **Fontaine des Quatre Nations**, ligt iets verderop, op de Place de la République.

Langs de kust wandelen

Het met een St-Pierre-beeld versierde **Tribunal de Pêche** aan de Quai Barhélemy is een populaire plaats om foto's te maken. Eromheen rijgen de terrassen zich aaneen. De ver in zee stekende **Promenade Aristide-Briand** scheidt de haven van het **Plage de la Grande Mer** (zandstrand). Boven het Plage de la Grande Mer leidt de **Promenade des Lombards** naar de Pointe des Lombards en de beide strandbaaien van **Corton** (kiezel) en **Arène** (rots). Op het voetpad (een halfuur lopen) passeer je een trap die naar de imposante ruïne van het château (kasteel) voert. Het complex is, met inbegrip van een 5800 ha groot terrein, particulier eigendom. Alleen gasten die voor veel geld een luxe suite huren, hebben toegang (www.chateaudecassis.com, 2 pk € 290-690).

Riviera-art-déco

Astoria Villa

Alles klopt: de coole uitstraling van een villa in Rivieradesign uit de jaren 30, het zwembad, het uitzicht op zee. De rest is luxe, veel groen en stilte. En kamerprijzen die alleen door de populariteit van Cassis kunnen worden verklaard.

15, Traverse du Soleil, tel. 04 42 62 16 60, www.astoriacassis.com. 2 pk/ontbijt vanaf € 140

Hideaway in de oude stad

Le Clos des Arômes

Alleen de tuin en het terras onder de platanen zouden al genoeg zijn om een kamer te nemen in dit hotel aan de rand van de oude stad. Ook de in Provençaalse

stijl en vrolijke kleuren ingerichte kamers zijn reden genoeg om langer te blijven. Sommige zijn echter wat klein.

10, rue Abbé Paul-Mouton, tel. 04 42 01 71 84, www.leclosdesaromes.fr, jan.-febr. gesloten 2 pk vanaf € 75, Traverse du Soleil, tel. 04 42 62 16 60, www.astoriacassis.com. 2 pk/ontbijt € 140

Onverwoestbaar en goed

Nino

Heel Marseille zit al drie eeuwen lang bij Nino op het terras om mulsalade, bouillabaisse en kreeftravioli te eten. De kwaliteit klopt, de bediening loopt als een trein – wij komen terug.

1, quai Barthélemy, tel. 04 42 01 74 32, www.nino-cassis.com, zo-avond en ma. gesloten, menu € 35

Ontspannen familiebedrijf

La Poissonnerie

Achter de voormalige viswinkel, die in 1880 werd opgericht en nu een goedlopend restaurant is, staat de familie Laurent. Ze weten een goede vissoep en dorade van de grill te maken.

6, quai Barthélemy, tel. 04 42 01 71 56, do-middag en ma. gesloten, 's winters alleen 's middags geopend, menu vanaf € 20

Winkelen

Marché

Tweemaal per week staat Cassis op zijn kop: de weekmarkt neemt van 8-13.30 uur Place Baragnon, Rue Gervais, Place Clémenceau en Rue de l'Arène in beslag. Veertig kramen, dus veertig verleidingen, van geitenkaas tot fruit, brood en bloemen.

Weekmarkt vr.-ochtend, juli/aug. ook wo.-avond

Nostalgie reloaded

Bar de la Marine

De legendarische eigenaresse Yvette heeft het tijdelijke allang voor het eeuwige verruild, en aan ex-eigenaar Jean Dopder, die als rugbyspeler voor Marseille in 1949 het kampioenschap heeft binnengehaald, herinneren alleen nog affiches aan de muur. Verder bruist het hier echter als op de eerste dag.

5, quai des Baux, juli-aug. 7-2, naseizoen dag. 7-22, in de winter di. gesloten

Het leven in Cassis is vrolijk. Nog vrolijker zijn de huizen gekleurd.

Wandelen

Zie hoofdstuk 1, blz. 18, en 2, blz. 22.

Duiken

Cassis Calanques Plongée

De duiktochten voeren naar de wateren rond de eilanden tussen Marseille en Cassis en voor de Calanques-kust. Cursusdeelnemers kunnen overnachten in de appartementen (2-7 pers.) van de Villa Rocaille.

3, rue Michel Arnaud, tel. (mobiel) 06 71 52 60 20, www.cassis-calanques-plongee.com

Boottochten

Les Bateliers Cassidains

Uitstapjes naar de Calanques, 45 min. tot 2 uur. Tip: laat je op een Calanque afzetten om te gaan zwemmen (Calanque d'En Vau!), en wandel over het kustwandelpad terug naar Cassis.

Quai St-Pierre, tel. (mobiel) 06 86 55 86 70, www.cassis-calanques.com

WIJN PROEVEN

Chai Cassidain

De AOC Cassis telt dertien wijngoe-deren. In de Chai Cassidain heeft Pascale Garbit de wijnen van al die bedrijven op voorraad. Je kunt er ook iets eten – Corsicaanse worst en pizza bijvoorbeeld.

6, rue Sévérin Icard, Cassis, tel. 04 42 01 99 80, www.le-chai-cassidain.com, dag. 9.30-13, 15-22 uur

1

Nationaal park in het 9e arrondissement – de Calanques

In het westen kan de Côte d'Azur ook wild zijn. Ruim 400 m rijzen tussen Marseille en Cassis de kalkrotsen van de Calanques op. De in de laatste ijstijd ontstane, bijna 2 km diepe baaien verrafelen een 28 km lang kalkmassief. Geen huis, geen telefoonmast verstoort het beeld van naakte rotsen en de deels begroeide kloofdalen. Sinds 2012 zijn de Calanques Nationaal park.

Wandelaars die naar de Calanques gaan, moeten hun zwemspullen niet vergeten.

ETEN EN DRINKEN

Uitstekende kotelet met spaghetti eet je bij **Chez le Belge** 1 (Calanque de Marseilleveyre, geen tel., in de zomer dag., rest van het jaar za., zo., à la carte € 20). **Le Château** 2 lokt met een mooi terras en een goede viskeuken (Calanque de Sormiou, tel. 04 91 25 08 69, www.lechateau.sormiou.fr, apr.-sept. dag., à la carte € 30-40). Bij beide alleen contant betalen!

Over het met rood-witte dubbele balken gemarkeerde langeafstandspad GR 98 gaat het slingerend van de ene calanque naar de volgende, soms hoog boven de steile rotswanden, dan weer langs het strand, van de stadsrand van Marseille tot het havenstadje Cassis. Neem voor de 23 km lange wandeling (8-9 uur) water, eten, hoofdbedekking en een mobiele telefoon mee. Op pad!

Eerst naar het strand

Van **Callelongue** 1 gaat het over een breed rotsenpad naar de **Calanque de Marseilleveyre** 2. Bleke, kale rotsen omgeven het strand. De omgeving, met strandbar en door de mistral geteisterde bougainville, doet aan Griekenland denken. In de **Calanque de Sormiou** 3 ligt het zandstrand in de schaduw van pijnbomen. Met elke kilometer wordt het pad mooier. Uit rotsspleten groeien lisse, mirte, rozemarijn, hulsteik en laurier. Met wat geluk cirkelt er een havikarend boven je hoofd.

Duiksensatie

In de door de Cap Morgiou afgeschermd **Calanque de Morgiou** 4 staan eenvoudige vissershutten. Voor je de baai bereikt, voert een zijweggetje naar de punt van de kaap. Aan zijn voet ligt de alleen per boot bereikbare **Calanque de la Triperie** 5. Vanuit deze diepte sloeg in 1991 het nieuws van een nieuw ontdekte grot in als een bom. De slechts voor duikers toegankelijke, 37 m onder de zeespiegel gelegen grot is met rotstekeningen uit

de oude steentijd gesierd die met die van Lascaux zouden kunnen wedijveren.

Wild, dramatisch, verwaaid

Verder in de richting van Cassis volgen de **Calanque de Sugiton 6**, waar je vanaf het strand op een eilandje en verweerde kliffen uitkijkt, en de **Calanque du Devenson 7**, waar de kliffen meer dan 300 m hoog oprijzen. Het wordt nog dramatischer. Rotsnaalden omgeven de **Calanque d'En-Vau 8**, voor velen de mooiste baai tussen Marseille en Cassis. Glashelder blauwgroen water klotst tegen het strand. In het hoogseizoen en in de weekends is elke vierkante meter hier bezet, want excursieboten uit Cassis en Marseille dropen met regelmaat badgasten in de baai. Het met dennen omzoomde zandstrand van de naburige **Calanque de Port-Pin 9** vergaat het net zo.

Nationaal park in de stad

De **Calanque de Port-Miou 10** was honderd jaar geleden een steengroeve. Deze langste calanque ligt slechts een halfuur lopen van Cassis en telt na verschillende bosbranden meer scheepsmasten dan bomen. Wat bosbranden betreft: van juni tot september kan het pad wegens brandgevaar zijn afgesloten. Auto's mogen alleen met speciale vergunning de Calanques in – in 2012 werden de baaien tot nationaal park uitgeroepen, het enige in stedelijk gebied in Frankrijk.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Internet: www.ot-cassis.com, www.calanques-parcnational.fr.

Reis erheen

Bus: Marseille: buslijn 19 vanaf metrostation Rondpoint du Prado tot La Madrague de Montredon. Verder met buslijn 20 naar de Calanque de Callelongue.

Boot: Marseille, www.vistite-des-calanques.com, www.croisieres-marseille-calanques.com. Cassis, www.lavisite-descalanques.com, www.calanquesdecassis.com.

Wandelkaart: IGN-kaart Nr. 3145 ET Marseille-Les Calanques, 1:25.000.

De kust van de Provence ► La Ciotat

Zwemmen en zonnen

Behalve de lokale stranden en die richting het oosten trekt in het westen het **Plage du Bestouan**, een sikkelvormige baai met zand en kiezels. **Les Roches Plates** (bereikbaar via de Avenue Garcin) liggen nog verder naar het westen. De gladde rotsen zijn heerlijk om op te zonnen. Ertussen ligt ook nog het **Plage bleue**.

Info en evenementen

Office de Tourisme: Quai des Moulins, 13260 Cassis, tel. 08 92 39 01 03, www.ot-cassis.com.

Station: 3 km buiten de plaats (pendelbus vanuit het centrum). ma.-za. tot 25 treinen per dag naar Marseille.

Printemps du Livre: literatuurfestival met lezingen, Open-Air-Jazz, films. Eind apr.-begin mei in de Fondation Camargo en op andere plaatsen, www.printempsdulivre.fr.

Fête de St-Pierre: vissersfeest met zegening van de boten en een processie met het beeld van Petrus. Sardines van de grill met witte wijn uit Cassis. Laatste weekend van juni.

Fête du Vin: wijnfeest om de nieuwe oogst te vieren. Wijnboerenbanket in het park (reserveren!). Place Baragnon, op een zo. half mei, info bij het Office de Tourisme.

IN DE OMGEVING

Huurlingen, santons, schrijvers

In **Aubagne** (C 6, 15 km noordelijk, www.tourisme-paysdaubagne.fr) rekruteert het vreemdelingenlegioen sinds 1962 nieuwe soldaten. Het **Musée du Souvenir de la Légion Etrangère** schetst de geschiedenis (Quartier Viénot, Rte. de la Thuillière, www.samle.legion-etrangere.com, juni-sept. dag. 10-12, 15-19, anders alleen wo., za., zo. 10-12, 14-18 uur, gratis). Dit mooie stadje staat ook bekend om zijn santons en terracotta bakken die nog met de hand worden gemaakt. In talloze werkplaatsen kun je zien hoe dat gaat en de producten ter plaatse kopen. In

Aubagne kwam bovendien Marcel Pagnol (*Le château de ma mère*) ter wereld. Het geboortehuis van de schrijver is nu een **museum** (16, Cours Barthélemy, tel. 04 42 03 49 98, di.-zo. 9-12.30, 14.30-17.30, in de zomer ook ma. en tot 18 uur, € 4). Pagnols graf vind je in het gehucht La Treille.

Heilig uitzicht

De **Sainte-Baume** (D 5, 30 km noordelijk) is de Heilige Berg van de Provence. Mooie beklimming (6,5 km, 350 m omhoog) vanaf de hotels op de noordflank (bereikbaar via Plan d'Aups). Het doel is de St-Pilon-kapel op 994 m hoogte. Vanaf de oriëntatietafel omvat het panorama de heuvel van Ste-Victoire, de uitlopers van de zuidelijke Alpen, de baai van La Ciotat en Bandol (www.la-provence-verte.net/decouvrir/top10-sainte-baume.php).

La Ciotat C 6/7

Caféterrassen en mooie stadshuizen die getuigen van de rijkdom van de reders in de 17e eeuw domineren het havenfront. Met de scheepsbouw, waarvan La Ciotat (34.000 inw.) eeuwenlang leefde, is het gedaan sinds de werven halverwege de jaren 80 zijn gesloten. Het sfeervolle decor van kranen, kaden en palmen is overgebleven. La Ciotat heeft zich aangepast. Waar vroeger vistrawlers van stapel liepen, worden nu luxejachten gerepareerd. Op de 43 ha van het voormalige werfterrein zijn hotels, scholen en woningen gebouwd. De plaats doet echter nog altijd verfrissend normaal aan, de oude stad zelfs iets rommelig, want de tijd volgt hier het trage ritme van de Provence.

Door de haven slenteren

In het westen verrijzen de kranen van de werven voor de reusachtige rotsformatie **Bec de l'Aigle**. Voor het steeds verder gesaneerde havenfront doen zich de

klassieke taferelen van het zuiden voor, gekenmerkt door jeu-de-boulespelers, platanen en terrassen. In de huizenrij van de Quai Ganteaume vallen het barokke portaal van de parochiekerk **Notre-Dame-du-Port** en een paar passen verderop het oude **stadhuis** met zijn smeedijzeren klokkentoren op. Binnen illustreert het **Musée Ciotaden** de stadsgeschiedenis, van de prehistorie tot de gebroeders Lumière (1, quai Ganteaume, juli/aug. wo.-ma. 16-19 uur, sept.-juni 15-18 uur, € 3,50, www.museeciotaden.org). In de oude stad, die achter de kaden licht omhoog loopt, vallen de vele mooie portalen uit de late renaissance en de barok op – bijvoorbeeld bij het paleis in de **Rue Adolphe Abeille 18**, dat vroeger eigendom was van de vorsten van Monaco, of in de **Rue Pirolodi 1**, waar op de hoek het stenen hoofd van een indiaan met verentooi in het oog springt.

Over de boulevard flaneren

De 6 km lange stranden met verkeersvrije promenade in het stadsdeel Clos-des-Plages nodigen uit tot een wandeling. De belangrijkste attractie is de inktblauwe Middellandse Zee. Er is echter nog veel meer te zien. Direct naast de barokke **Chapelle des Pénitents Blues** aan de Boulevard Anatole France (tegenwoordig expositieruimte en concertzaal, okt.-apr. di.-zo. 14-18, anders 15-19 uur) staat sinds 1895 de oudste bioscoop van Frankrijk, de **Eden** (25, boulevard Clémenceau, www.edencinemalaciotat.com, bezichtiging di., wo., za. 14-15.30 uur, € 3, daarbuiten een normale bioscoop), die na renovatie in een nieuwe okergele kleur straalt.

De calanques verkennen

Ten zuidwesten van de werven voert de Avenue des Calanques naar de **Anse du Grand-Mugel**. Voorbij het kiezelstrand van de door rode rotsen omgeven baai nodigt de tuin **Le Parc du Muguel**, inclusief bamboetuin, rosarium en oranjerie, uit tot een eerste pauze (apr.-sept. 10-20, anders 9-18 uur). De volgende baai heet **Anse du Sec**. Dan volgt de **Calanque**

de Figuerolles, waar zich een zelfbenoemde, door Russische emigranten in 1956 gestichte 'onafhankelijke republiek' heeft gevestigd (www.figuerolles.com). Hun nakomelingen hebben een restaurant en verhuuren bungalows met uitzicht op de door kloven doorsneden, met pijnbomen overdekte heuvel van de **Cap de l'Aigle**. Wie toch nog verder wil: van de **visserskapel Notre-Dame-de-la-Garde** (binnen ex voto's!) kun je in ongeveer een uur over de kliffen naar de semafoor langs de Route des Crêtes ► blz. 22) wandelen.

La Ciotat noemt zichzelf trots de bakermat van de bioscoop. Het eerste werk van de filmpioniers de gebroeders Lumière, en daarmee de eerste film ooit, heette niet voor niets *Aankomst van een trein op het station van La Ciotat* (1895).

🏠 Vive la République!

République Indépendante de Figuerolles

Ongedwongen sfeer in een soort Club Med voor drop-outs, met leuke kamers en mooie huisjes. Het geheel is fraai gelegen aan een door rode rotsen omgeven baai.

Calanque de Figuerolles, tel. 04 42 08 41 71, www.figuerolles.com, restaurant dag. half mrt.-half okt., menu rond € 40, 2 pk vanaf € 37, huisje vanaf € 92, appartement (35 m²) € 135

🏠 Smart & clean

Hôtel du Vieux Port

Ruime kamers met balkon, zwembad en jacuzzi op het dak en een grandioos uitzicht op zee: het nieuwste van de hotels van La Ciotat is ook meteen het beste. 252, quai François Mitterrand, tel. 04 42 04 00 00, www.bestwestern-laciotat.com, 2 pk vanaf € 99

2

Op grote hoogte – de Route des Crêtes

Mistral en zeewind teisteren de hoogteweg tussen Cassis en La Ciotat. Het begint echter nog vriendelijk. Eerst voert de weg door zacht glooiende wijngaarden, dan volgt een surreëel aandoend maanlandschap. De eigenlijke attractie zijn natuurlijk de hoogste kliffen van Frankrijk – waaroverheen een adembenemend wandelpad loopt.

De Route des Crêtes (D 41a) buigt kort voorbij Cassis van de D 559 af richting La Ciotat. Langzaam klimt de weg tussen de wijnstokken van de AOC Cassis omhoog. Al snel echter gaat het in haarspeldbochten steil bergop. Bij de **Cap Canaille 1** heeft de Route des Crêtes een hoogte bereikt van 362 m. Last van hoogtevrees? Pas dan op! Van het uitzichtpunt bij de parkeerhaven kijk je omlaag in het bodemloze blauw van de Middellandse Zee. In het westen zie je de eilanden Riou, Calseraigne en Jarre. Op voldoende afstand van de asfaltweg loopt een wandelpad (Cassis–La Ciotat 11 km) langs de kust. Het gaat door geurige mirtestruiken, glanzend baou-gras, rozemarijn, wilde venkel en betoverend bloeiende cistusrozen, steeds vlak langs de steile kust.

Het 'hoogtepunt'

Na een paar kilometer heeft het pad de **Soubeyran-kliffen 2** (Falaises du Soubeyran) bereikt. Een plaquette van het Institut géographique national markeert hier de Grande Tête, met 399 meter de hoogste klif van de gehele Côte d'Azur – ach wat, van heel Frankrijk! Over kleine paadjes kun je nog dichterbij de rotsrand komen – geen goed idee als het hard waait! Het pad zelf is ook niet zonder uitdagingen. Steeds weer daalt het af in een diepe rotsbres, waaruit je je aan de andere kant weer omhoog moet werken. De klimpartij wordt door losse stenen op de grond bemoeilijkt. En hier zijn rotsen nog rotsen. Op het aan de Côte d'Azur zeldzame zandsteen van de Cap Canaille volgt *poudingue*, verweerd bont zandsteen met inge-

Een weg genaamd Verlangen: de Route des Crêtes.

sloten, vuistgrote kiezels, en dan weer botbleek kalksteen.

Verdwijnpunt vuurtoren

Na ruim de helft van de route loopt het wandelpad richting een lichtbaken. Voor wie met de auto is gekomen: een zijweg buigt van de D 41a naar de op 328 m hoogte gelegen **sémaphore** 3. Dit lichtbaken wordt door de Franse marine beheerd – toegang is verboden. Het uitzicht is alomvattend en gaat over de kale rotsen, die eruitzien als afgekloven botten in XXL-formaat. In de verte verheft zich de walvisbult van het bijna 1200 m hoge Massif de la Sainte Baume. In het oosten tekenen zich de witte werfgebouwen van La Ciotat af tegen de diepblauwe zee. Naar het westen kijk je uit op de Calanques.

Vanaf hier bergaf

La Ciotat 4 komt naderbij. Enkele hellingen zijn begroeid met aleppodennen, die door het nationale bosbeheer ONF na verwoestende bosbranden opnieuw zijn aangeplant. Bomen en macchia moeten echter spoedig plaatsmaken voor asfalt: je hebt La Ciotat bereikt.

Wie Latijn heeft geleerd, komt hier aan zijn trekken. Waar komt de naam Cap Canaille vandaan? Van Canalis mons, dat is toch duidelijk! De Romeinen hebben hier diverse kanalen aangelegd om het water van de kaap naar Cassis omhoog te leiden.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Info: Office de Tourisme Cassis

► blz. 20 (bij bosbrandgevaar en sterke windstoten is de Route des Crêtes gesloten!).

Transfer: Buslijn MO5 Cassis-La Ciotat enkele malen per dag, duur 35 min, € 2,20, www.lepilote.com.

ETEN EN DRINKEN

Langs de Route des Crêtes is niets te krijgen. Des te welkomer is het terras van **L'Offic'ine** 1 (uitzicht op de haven!). Dit slowfoodrestaurant in een voormalige apotheek lokt met een verse en betaalbare regionale keuken – de *formule* (hoofdgerecht plus dessert) kost € 18 (18, rue des Combattants, tel. 04 52 36 86 25, [\[restaurant-ciotat.com\]\(http://restaurant-ciotat.com\), ma.-avond, di., wo.-avond, do.-avond gesloten\).](http://www.lofficein-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Uitneembare kaart: C 6

De kust van de Provence ► La Ciotat

Cool en creatief

L'Offi'cine

Het terras van deze voormalige apotheek kijkt uit op de haven. Aan het fornuis staat een jonge chef, die graag à la plancha serveert en de producten uit de regio hooghoudt.

18, rue des Combattants, tel. 04 42 36 86 25, www.lofficein-restaurant-ciotat.com, formule 17, menu vanaf € 24, ma.-, wo.-, do.-middag, vr.- en zo.-middag en -avond geopend

Net als Robinson

La Calanque de Port d'Alon 'Chez Tonton Ju'

De ligging is hier van groot belang – het strandrestaurant ligt in een ongerepte zandbaai. De boven een houtskoolvuur gegrilde vis smaakt overigens ook heel goed.

Port d'Alon (12 km naar het oosten, richting Bandol), tel. 04 94 26 20 08, dagschotel ca. € 18, menu € 30, apr.-okt.

Provence op je bord

La Table de Nans

Nans Gaillard is een authentieke Provençaal die van de zee houdt. Hier eet je bouillabaisse, krab met ravioli, groente van de Provence 'rauw en gekookt', en dat allemaal met *vue sur mer*.

126, niche du Liouquet, Le Liouquet (6 km oostelijk), tel. 04 42 83 11 06, www.latabledenans.com, okt.-mrt. wo.-avond, sept.-juni zo.-avond en ma. gesloten, formule € 29 (di.-vr.), menu vanaf € 48

Wandelen langs het water

Van de badplaats Les Lecques verbindt het ca. 6,5 km lange wandelpad **Sentier des Douaniers** (douanierspad) de landtongen Pointe Grenier en Pointe du Déffend (doorlopen naar Bandol is mogelijk, dan is het in totaal 10,5 km). Onderweg passeer je de **Calanque d'Alon**, een door pijnbomen beschutte zandbaai met strandrestaurant.

Zwemmen en zonnen

De lange zandstranden in het stadsdeel **Clos-des-Plages** zijn kindvriendelijk. Intiemer zijn het kiezel-zandstrand in de **Calanque de Figuerolles** in het westen en het door rotsen omringde zandstrand met dennenbos in de **Calanque d'Alon** (12 km oostelijk). In juli-aug. nemen eco-gidsen je mee naar de onderzeese fauna en flora – snorkel, zwemvliezen en bril worden bij de 'waterwandeling' beschikbaar gesteld (www.atelierbleu.fr, tel. 04 42 08 87 67).

Islandhopping

Tien min. duurt de overtocht naar het onbewoonde L'Île Verte. Een 2 km lange rondweg nodigt uit tot verkenning van dit beboste eilandje. Om te zwemmen moet je wat klimmen. Het uitzicht op de Cap de l'Aigle maakt veel goed.

Veer vanaf de haven, juli/aug. elk halfuur mei-juni, sept. elk uur, retour € 12, www.laciotat-ileverte.com

Niets aan de Côte gaat zonder boot.

1 Info en evenementen

Office de Tourisme: Bd. A. France, 13600 La Ciotat, tel. 04 42 08 61 32, www.laciotat.info.

Festival du Premier Film Franco-

phone: dit kleine filmfestival toont tien lange en tien korte films in de oudste bioscoop ter wereld, de 'Eden'.

Eind mei-begin juni, www.berceau-cinema.com

.....
 IN DE OMGEVING
 .....

Dorp met stranduitlopers

St-Cyr (A) C/D 6) doet op het eerste gezicht aan als een Provençaals dorp met zondagsmarkt en wijngaarden rondom. Vrolijk wordt het pas 2 km verder naar het zuidwesten in de stranduitloper **Les Lecques**. Palmen waaien in de wind, de belle-époquekolos van een grand hotel is niet te missen, de lucht ruikt zilt. Aan de weg naar het La-Madraguestrand bewijst het **Musée gallo-romain de Tauroentum** dat het de Romeinen hier al beviel. Het museum werd rond en op de restanten van een antieke villa gebouwd. De vloermozaïeken getuigen van de luxe van het complex (131, route de la Madrague, www.museedetouroentumsaintcyrsumer.fr, juni-sept. wo.-ma. 15-19, okt.-mei za., zo., feestdagen 14-17 uur, € 5).

Bandol (A) D 7

Sinds 1941 siert een AOP de krachtige rode wijnen uit Bandol. Heuvels, met name de **Gros-Cerveauketen**, beschermen wijnstokken en haven tegen de mistral. Niet in de laatste plaats door het succes van de wijnbouw geniet deze voormalige handelshaven een welstand die nog altijd is af te lezen aan de verzorgde gevels. In 1846 werd de haven uitgebreid om de lokale wijnen en olijfolie van het achterland te kunnen verschepen. Enkele villa's uit de belle époque achter de promenade laten zien dat Bandol al vroeg als toeristische bestemming werd ontdekt, want in Bandol

zijn de zandstranden groot, en de parkeerterreinen navenant. Het aantal zeilboten in de haven nadert armadasterkte.

Over de kade slenteren

Onder de palmen en pijnbomen van de **Quai du Port** flaneren de gasten, terwijl inwoners de jeu-de-boulesballen tegen elkaar laten klikken. Nog voor de Eerste Wereldoorlog voerde de schrijfster Katherine Mansfield de 'happy few' van Bandol aan. Voor haar **Villa Pauline** aan de Quai wandelde in de vroege jaren 30 de revuester Mistinguett met acteur Maurice Chevalier aan de arm. De plaats was een groot succes, al in 1930 verrees aan het oostelijk eind van het havenfront een casino. Ongeveer in het midden van de promenade staat de parochiekerk **St-François-de-Sales** aan een pleintje, met zijn portaal iets achter de boulevard. Naar het zuidwesten, na de **Allées Vivien**, strekt zich achter de landtong het in de halve cirkel van een baai gelegen **Plage de Renécros** uit. Aan het mooiste strand van Bandol bezat de uit Toulon afkomstige acteur Raimu een huis, het **Ker Mocotte** (13, rue Raimu).

Een eiland bezoeken

Wie Bandol een keer vanaf zee wil zien, kan naar het **Ile de Bendor** varen (juli-aug. 7-2 uur om het halfuur, naseizoen 7-23 uur elk uur, winter 7.30-17 uur, retour € 10-12). Het rotseiland is eigendom van het sterkedrankenbedrijf Paul Ricard. Paul Ricard, producent van Pastis Ricard, kocht Bendor in de jaren 50, legde een betonnen rondweg aan en liet er een 'Provençaals' dorp bouwen (www.bendor.com). In de **Exposition universelle des vins et spiritueux** worden zo'n 8000 voorwerpen uit de geschiedenis van wijn en sterkedrank getoond (juli-aug. dag. 11-19 uur, gratis).

Stille wijk**Bel Ombrà**

Een klein hotel in een rustige woonwijk, familiair en gastvrij. Voor gezinnen zijn er kamers met een tussenverdieping.